

УДК 027.08:316.7COVID-19

Ірина Лісова,<https://orcid.org/0000-0002-0308-5965>,

провідна бібліотекарка,

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (м. Київ, Україна)

вул. Грушевського, 1, 01001, м. Київ, Україна

e-mail: lisovairyana@ukr.net

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ КАРАНТИНУ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Мета статті – аналіз соціологічних досліджень, присвячених особливостям діяльності закладів освіти та культури, зокрема бібліотек, спрямованої на забезпечення користувачів необхідною інформацією та ресурсами, запровадження нових послуг, створення нових можливостей в умовах карантинних обмежень. **Методологія дослідження.** Стаття має характер огляду соціологічних досліджень, у якому застосовані загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: аналіз, узагальнення, порівняння, оглядово-аналітичний та метод візуалізації результатів досліджень. **Наукова новизна** полягає в тому, що на основі аналізу соціологічних досліджень, за допомогою фахових матеріалів та ресурсів бібліотек комплексно висвітлено трансформацію діяльності бібліотек під впливом пандемії коронавірусу COVID-19, який порушив звичний алгоритм роботи та змусив шукати нові шляхи надання доступу користувачам до своїх ресурсів та послуг. **Висновки.** Карантинні обмеження, спричинені коронавірусом, вплинули на всі сфери діяльності, зокрема і на роботу закладів освіти та культури, змусивши їх шукати шляхи реалізації своїх функцій в нових умовах. Публічні бібліотеки оперативно запроваджували доступ до своїх цифрових ресурсів та використовували різноманітні форми та інструменти для бібліотечно-інформаційного обслуговування за допомогою різноманітних онлайн-сервісів. За час карантинних обмежень публічні бібліотеки України сформували та використовували різноманітні форми комунікаційних зв'язків із своїми користувачами, що свідчить про високий адаптивний потенціал бібліотечно-інформаційного обслуговування в умовах віддаленого доступу та обмежених фізичних можливостей. Соціологічні дослідження засвідчили, що українські бібліотекарі в цілому впоралися з своїм завданням, використовуючи всі можливості з розширення діапазону інформаційних та культурних послуг.

Ключові слова: пандемія COVID-19, коронавірус, соціологічні дослідження, карантинні обмеження, публічні бібліотеки, трансформація діяльності бібліотек, бібліотечно-інформаційне обслуговування, віддалений доступ, онлайн-форми роботи.

Актуальність теми дослідження. Світова пандемія COVID-19 стала глобальною проблемою людства, що вплинула на всі сфери життєдіяльності та порушила звичні алгоритми роботи, зокрема призвела до закриття більшості організацій у сфері надання послуг, в тому числі закладів культури. Щоб не втратити своїх користувачів, забезпечити роботою працівників, установи змушені були оперативно пристосовуватися до змін соціальної реальності, трансформації соціальних комунікацій та формувати нові правила взаємодії.

Економічні, політичні, культурні, інформаційно-медійні аспекти коронавірусу та його наслідки стали предметом різноманітних наукових досліджень в усьому світі. Актуальними стали соціологічні вивчення щодо нових форм взаємодії установ зі споживачами їхніх послуг засобами цифрових технологій, в цифровому середовищі, в онлайн-форматі.

Аналіз досліджень і публікацій. Світова соціологічна наука накопичила певний досвід дослідження стану різних соціальних груп за умов пандемії, що змінила звичне життя людей. Моніторингові дослідження проводилися низкою міжнародних центрів. Всесвітня організація з досліджень суспільної думки (WAPOR) надала перелік досліджень, що проводяться в різних країнах. Зокрема, в межах Світового дослідження цінностей в онлайн-форматі включено додатковий блок питань, присвячений життю в умовах пандемії; автори Європейського дослідження цінностей додали до свого опитування блок з питаннями щодо пандемії; Gallup International Association провела всевітнє дослідження «Covid-19 та світ після нього».

До вивчення соціальних наслідків пандемії для українського суспільства звертаються такі дослідницькі центри, як: Соціологічна група Рейтинг (опитування «Україна на карантині: моніторинг суспільних настроїв» (10–12 квітня та 12–14 грудня 2020 р.); Інститут соціології НАН України (соціологічне опитування «Соціальні наслідки COVID-19 в Україні» (липень–серпень 2021 р.); Центр Разумкова (Робота і зайнятість в умовах пандемії COVID-19 (травень 2021 р.) + Ставлення громадян України до питань пов'язаних з пандемією коронавірусу COVID-19 (жовтень 2021 р.) та інші.

Мета статті – аналіз соціологічних досліджень, присвячених особливостям діяльності закладів освіти та культури, зокрема бібліотек, спрямованої на забезпечення користувачів необхідною інформацією та ресурсами, запровадження нових послуг, створення нових можливостей в умовах карантинних обмежень.

Виклад основного матеріалу дослідження. В усьому світі

спостерігалася поява соціологічних досліджень щодо впливу коронавірусу на дітей, їх емоційний стан, пристосування до нових умов життя та соціалізацію. Українські дослідники здебільшого вивчали проблеми, пов'язані з дистанційним навчанням, запровадженим через пандемію коронавірусу. Так, освітня агенція м. Києва провела дослідження про дистанційне навчання в столиці. Соціологи опитали 34 тис. учнів, батьків та вчителів методом електронного анкетування у два етапи – на початку квітня і в перший тиждень травня 2020 р. За результатами дослідження, у Києві дистанційним навчанням було охоплено 78% школярів. Тобто, кожен п'ятий учень не навчався дистанційно під час карантину. Як повідомили батьки, найпоширеніша причина, чому діти не залучені до навчання, – брак технічних засобів (25% тих, хто не навчається дистанційно) чи відсутність доступу до Інтернету (виїхали за межі міста тощо). А чим займалися ті 22% школярів, що не залучені до дистанційного навчання? Далеко не всі вони самостійно опановували програму та надолужували її з батьками чи репетиторами. Як показало дослідження, майже третина (34%) тих, хто випав із дистанційного навчання, взагалі ігнорували процес навчання [3].

Розуміючи масштаб впливу пандемії на дитяче щоденне життя, починаючи від психоемоційного стану і закінчуючи ігровими практиками, команда дослідників (Т. Полек, Т. Саніна, Ю. Соболев) за підтримки Українського культурного фонду провели соціо-антропологічне дослідження «*Вплив пандемії COVID-19 на щоденні практики дитинства*» (2021 р.).

Дослідження включало дитячий досвід в осмисленні наслідків пандемії: почути дітей і розуміння, як вони проживали період пандемії, з якими проблемами стикалися та як адаптувалися (або ні) до нових правил життя. Предмет дослідження – щоденні практики дітей шкільного віку та трансформації цих практик під впливом нових умов (онлайн-навчання, соціальна дистанція, хвороби близьких тощо). Метою дослідження стало визначення впливу COVID-19 на повсякденні практики дітей великих українських міст. Реалізований проєкт дозволив окреслити актуальні потреби дітей у часи карантину, їхні преференції у виборі типу відпочинку, засобів та продуктів зі сфери навчання та розваг, шляхи досягнення балансу між онлайн- та офлайн-життям.

У період жорсткого карантину у дітей був обмежений доступ до відвідування звичних просторів. Але з часом більшість школярів, яким дозволяли пересуватися без нагляду батьків, змогли проводити час на дворі

в межах свого району (для уникнення користування транспортом та скупчень людей). Перебуваючи вдома на карантині, діти відчували достатню свободу у користуванні цифровими пристроями та Інтернетом. Батьки лише частково контролювали розподіл часу з гаджетами, але не контент, який переглядають діти. Як показали глибинні інтерв'ю, діти й до карантину мали достатню цифрової свободи, адже здебільшого в Україні стосунки дітей із батьками стосовно користування гаджетами та Інтернетом будуються на довірі та невтручанні.

Щодо проведення дозвілля дослідження показало, що на першому місці – ігри (44,2%). Фільми та аніме – на другому (36,5%). Майже третина дітей (28,1%) обирає читання як дозвілля наодинці, 23,7% – спорт, 23% – малювання. Отже, змінюються інструменти та формати для читання, але зацікавлення в сюжетах, відчуттях та історіях нікуди не поділось, а лише трансформувалось [7, с. 75].

Довготривалий карантин 2020 р., обмежені можливості для суспільства, невідомість як знову повернутися до звичного повсякденного життя суттєво вплинули на людей, особливо активну й мобільну молодь. Карантинні заходи позначилися на їхньому повсякденному житті: навчанні, роботі, дозвіллі та психоемоційному стані.

Упродовж червня-липня 2020 р. дослідницька команда Львова Соціоінформ, Інститут міста та МолоДвіж Центр Львів у межах реалізації проєкту ПРООН «Громадянське суспільство задля розвитку демократії та прав людини в Україні», що реалізовується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії, провела дослідження «*Як живе молодь України під час COVID-19?*». Його метою було виявлення настроїв молоді упродовж карантину у таких сферах їхнього життя, як освітня діяльність, вплив пандемії на умови праці та зайнятність молоді, залученість молодих людей у життя громади, здоров'я та спортивні практики, безпека та соціальна згуртованість, охорона довкілля, молодіжні ініціативи та інформаційне середовище молоді.

Комплексне соціологічне дослідження показало, що 56,9% молоді вважають, що організація навчального процесу під час пандемії погіршилася; 72,4% батьків зауважили, що стали витрачати більше часу на навчання дітей, та 58,6% вказали, що це було складно; 20,8% серед працюючої молоді зазначили, що їм знизили заробітну плату упродовж карантину. 45,9% опитаних упродовж карантину мали постійний стрес і тривогу через стан невизначеності, та ще 30,5% перебували у депресивному стані (особливо у перші місяці карантину) [9].

Рада молодих учених України при МОН України за підтримки аналітичного центру «Українська експертна ліга» організувала та провела у квітні–травні 2020 р. соціологічне онлайн-опитування *«Наукові комунікації молодих вчених під час карантину»*, з метою визначення впливу карантину на результати наукової діяльності молодих українських вчених, виявлення чого їм бракувало під час роботи та як змінився спосіб наукової комунікації.

У дослідженні взяли участь молоді науковці з усіх регіонів України (загалом отримано 357 анкет). Під час карантину молоді вчені скористалися можливістю для підготовки наукової публікації (тези, стаття тощо) – 84,6%; взяли участь у науковій конференції онлайн – 54%. 37,5% опитаних підвищували кваліфікацію або стажувалися онлайн. Серед іншого: активізація та розширення наукових комунікацій, завершення розпочатих проєктів отримання необхідних наукових консультацій онлайн. 13,6% опитаних долучилися до волонтерських, громадських проєктів, а 3,7% нічим не скористалися.

Для виконання наукової роботи під час карантину респондентам найбільше бракувало особистого (живого) спілкування з колегами (54,2%), відмінених заходів, зустрічей, відряджень (45,8%), фінансових ресурсів (38,4%), доступу до необхідного обладнання, лабораторій для проведення досліджень (33,6%), часу (30,6%), мотивації до роботи (26,2%), доступу до реактивів та матеріалів для досліджень (16,2%) та доступу до наукових джерел (15,5%). У цілому, молоді вчені змогли пристосуватися до умов карантинних обмежень та здійснювати свою наукову діяльність онлайн. 17,6% опитаних високо оцінили ефективність своєї наукової роботи. Найбільша кількість респондентів (36,4%) оцінили ефективність роботи за п'ятибальною шкалою на 3 бали, 7,7% вважають її дуже низькою [5].

Багато міжнародних досліджень, звертаючи увагу на вплив пандемії на сектор культури, передусім досліджували економічні втрати. Зокрема, заклади культури, організації та події, яких передбачали фізичну взаємодію з відвідувачами і мали менше можливості адаптуватися до дистанційної роботи, зазнали більших фінансових втрат. Крім того, оцінки економічних втрат свідчать про втрати робочих місць, зайнятості та скорочення доходів багатьох людей, які працюють у секторі культури. Під час локдауну навесні 2020 р. організатори більшості культурних заходів скасували або перенесли їх на пізніший час. Деякі культурні інституції одразу перенесли свої активності в онлайн-формат.

За дослідженням ЮНЕСКО *«Культурні та креативні індустрії перед обличчям Covid-19: перспективи економічного впливу»* (2021), найбільше постраждали ті напрями сектору культури, які передбачають більше фізичного залучення та соціальної взаємодії. Тож заклади культури (зокрема театри, кінотеатри, музеї, бібліотеки), а також соціокультурні події постраждали більше, ніж ті активності, до яких був віддалений доступ (стрімінгові платформи, книжки тощо). Наприклад, зазначається, що через пандемію навесні 2020 р. було зачинено 90% музеїв-об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО [11].

В Україні також більшість соціокультурних заходів були скасовані та перенесені на наступний рік, серед них і літературний фестиваль «Книжковий арсенал». А деякі події все ж відбулися з дотримання карантинних обмежень.

Громадська організація «Центр дослідження суспільства» Cedos проаналізував основні аспекти реагування на пандемію COVID-19 з боку органів влади в Україні у 2020–2021 рр., забезпечення доступу до культурних послуг і потреб та вплив пандемії на зайнятих у секторі працівників. Результати дослідження *«Культура в умовах пандемії: аналіз проблем і наслідків»* опубліковано в межах проєкту «Європейський Союз для сталості громадянського суспільства в Україні», що впроваджується ІСАР Єднання за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Як зазначають автори дослідження Ю. Назаренко та О. Сербу, наразі в Україні не проводилося досліджень, які б встановили, як пандемія вплинула на роботу закладів культури, як обмежений доступ до культурних подій вплинув на населення. Можна припустити, що переваги мали заклади, які мали матеріально-технічне забезпечення та підключення до Інтернету. Наприклад, бібліотеки змогли перевести частину своїх заходів, зокрема презентації, дискусії, гуртки за інтересами, в онлайн-формат. Деякі бібліотеки пропонували відвідувачам віртуальні книжкові виставки, рекомендаційні списки літератури, почали активно вести соціальні мережі, організовували онлайн-події. Публічні бібліотеки організували доставку книжок додому [4].

Одним із наслідків пандемії COVID-19 стало прискорення діджиталізації й тимчасова необхідність працювати онлайн. Це стало викликом для тих працівників сфери культури, які не мали достатнього матеріально-технічного забезпечення та не володіють необхідними для дистанційної праці цифровими навичками. Водночас частині працівників довелося перелаштуватися на онлайн-формат роботи.

Досвід роботи зарубіжних бібліотек в умовах пандемії висвітлено у матеріалах Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) *«COVID-19 і глобальна бібліотечна сфера»*. Бібліотеки обмежили фізичний доступ до друкованих видань та оперативно мобілізували зусилля на розширення онлайн-послуг, запропонували відкритий доступ до своїх електронних ресурсів та цифрових контентів, створених іншими установами, зокрема видавництвами. Також бібліотеки презентували віртуальні виставки та пропонували своїм користувачам різноманітні навчальні заходи, здійснювали інформаційну діяльність щодо запобігання поширенню коронавірусної інфекції, пропонуючи користувачам доступ до медичної інформації та «бібліотерапію» у період кризи [10].

Корисні матеріали щодо стану бібліотечно-інформаційної галузі та діяльності бібліотек як дистанційних інформаційних центрів обговорювалися на конференції «Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19», організованій та проведеній ВГО Українська бібліотечна асоціація (УБА) спільно з Українським інститутом книги. Учасники заходу закликали бібліотекарів реформувати свою роботу з огляду на ситуацію та розширювати коло онлайн-послуг, спрямованих на користувача [1].

Світова пандемія коронавірусу докорінно змінила підходи до організації роботи й бібліотек. Бібліотекарі розробляли нові форми надання послуг віддалено, забезпечували доступ до інформаційних ресурсів через Інтернет, активізували свою діяльність в цифровому середовищі (вебсайти, блоги, соціальні мережі, мобільні застосунки тощо). Вплив карантинних обмежень на звичне життя користувачів бібліотек, їхній емоційний стан та підходи до організації дозволя став предметом українських бібліотекознавчих соціологічних досліджень.

Державна бібліотека України для юнацтва вирішила з'ясувати як молодь сприйняла карантинні обмеження, що зрозуміла та чи є зміни, зумовлені цією ситуацією й провела Всеукраїнське анкетування: *«Молодь, допоможіть з'ясувати: карантин – крах усіх планів чи нові можливості?»* (2020 р.).

За результатами опитування, на початку оголошення карантину в Україні 24,2% респондентів відчували переживання; 22% – турботу за ближніх; 21,5% – незрозумілість; 18,4% – розгубленість; 6,2% – байдужість; 4,5% – гнів, а 3,2% – безтурботність. Серед опитаних, навчалися онлайн – 21,3%, працювали в дистанційному режимі – 12,8%. Перебуваючи на карантині, юнаки та дівчата урізноманітнювали своє дозвілля вдома переглядом фільмів, відео інтернет-ресурсів (14%),

спілкувалися у соціальних мережах (17,8%), читали паперові книги, журнали (13,6%), проводили телефонні/онлайн розмови з друзями (13,5%) та грали в онлайн-ігри (7%). Респонденти зазначили, що найбільше на карантині їм бракувало офлайн-спілкування з друзями, рідними (28,3%), вільного пересування (24%), відвідування дозвіллевих та спортивних закладів (18,6%), звичного навчального графіка (17,6%) та традиційного режиму роботи (11,5%).

Основним досягненням за період карантину, на думку 22,8% респондентів, стало прочитання книг. Перебування вдома посприяло переосмисленню життєвих цінностей (22,6%) та визначенню особистих пріоритетів (15,5%). Окрім цього, 14,8% опитаних освоїли нові онлайн-програми, 9% – закінчили курси на онлайн-платформах, у 8,7% – з'явилися нові захоплення, хобі, 3,7% – брали участь у молодіжних онлайн-проектах та 2,9% займалися волонтерством. Пережити цю подію вдалося завдяки Інтернету, книгам, спорту та хобі.

Незважаючи на світову пандемію і низку обмежень, бібліотеки для юнацтва, молоді продовжували обслуговувати своїх користувачів, надаючи їм повний спектр онлайн-послуг, пропонуючи цифрові колекції, онлайн-екскурсії, психологічні онлайн-консультації тощо.

Наразі, бібліотеки перейшли на новий рівень функціонування – почали проводити відеоконференції, вебінари та онлайн-консультації; урізноманітнювати послуги книжкових клубів, записувати та транслювати історії тощо. Бібліотеки для юнацтва, молоді встояли перед викликом «карантин–2020», направивши зусилля на розширення сучасних онлайн-можливостей книгозбірні, аби підтримати, розвивати та мотивувати своїх користувачів [6, с. 76].

Бібліотеки для дітей теж швидко та оперативно пристосувалися під запити свого користувача та розширили діапазон послуг як для навчання, так і для виховання нового покоління українців в умовах карантинних обмежень. Для визначення вектору змін діяльності дитячих бібліотек Національна бібліотека України для дітей у 2021 р. провела соціологічне дослідження *«Трансформація надання бібліотечних послуг бібліотеками України для дітей в умовах сучасних викликів»*, співорганізаторами якого стала 21 обласна бібліотека для дітей.

Метою дослідження було вивчення змін бібліотечного обслуговування з надання культурних послуг дитячому населенню країни відповідно до функціональних можливостей спеціалізованих бібліотек для дітей.

За даними дослідження 96% бібліотек для дітей розширили спектр своїх послуг, щоб бути корисними для своїх громад. Під час карантину фахівці активно вивчали та впроваджували досвід інших бібліотек щодо надання послуг онлайн. Зокрема, консультації та анонсування літературних творів за телефоном, доставка книг додому, онлайн-зустрічі з відомими людьми, психологічна допомога, надання доступу до електронних ресурсів тощо.

Адаптуючись до змін, бібліотечні фахівці запропонували своїм користувачам нові форми роботи, які допомогли дітям бути залученими до соціокультурних практик, враховуючи реалії часу: родинні творчі конкурси; Тік-Ток з користувачами; заходи з використанням медіаресурсів та багато інших онлайн-атракцій. Акаунти дитячих бібліотек у соціальних мережах (Facebook, Instagram) стали не лише майданчиками для інформування про онлайн-події та заходи, а й засобом комунікації з користувачами в дистанційному режимі.

Дослідження показало й проблеми, що постали перед бібліотеками, які були не готовими до дистанційної роботи. 10 % бібліотек не мали можливості створювати будь-які онлайн-продукти та надавати послуги через відсутність відповідного комп'ютерного та мультимедійного обладнання, програмного забезпечення та підключення до мережі Інтернет. Ще однією проблемою виявилась не достатня цифрова обізнаність бібліотечних працівників. Та все ж, більшість фахівців зрозуміли, що в нинішніх умовах, успішними будуть лише ті установи, які вчасно адаптуються до нових умов функціонування [8, с. 19].

З метою вивчення якості надання бібліотеками інформаційних послуг в умовах карантинних обмежень, рівня задоволення потреб користувачів через дистанційне обслуговування, виявлення нових форм бібліотечно-інформаційного обслуговування, покращення його якості у віддаленому форматі, Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека організувала обласне анкетування: *«Дистанційне інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів: нові форми та методи»* (2021 р.).

У дослідженні, проведеному за допомогою Google forms, взяли участь понад 1000 користувачів публічних бібліотек територіальних громад області. З них 67 % – жінки.

Відповіді респондентів показали, що для 71 % опитаних карантинні обмеження не стали на заваді у користуванні послугами бібліотек. Окрім того, вони отримували інформацію з Інтернету (56 %), купували потрібні книги (14 %). 9 % не зверталися до бібліотек тому, що більшість часу вони

не обслуговували користувачів, ще для 9 % опитаних не було потреби в отриманні інформації професійного спрямування. Однією з поширених причин не відвідування бібліотек було уникання людних місць.

Під час карантинних обмежень більшість бібліотек області продовжили свою роботу в дистанційному режимі та значну кількість послуг перевели в онлайн, активізували роботу у соціальних мережах. 96 % респондентів були поінформовані про послуги, які надавали бібліотеки дистанційно. Переважно, про надання таких послуг респонденти дізналися від бібліотекаря – 54 % опитаних, 28 % користувачів дізналися про них через соціальні мережі.

Серед найбільш затребуваних бібліотечних послуг, які надавалися дистанційно, були: отримання інформації в телефонному режимі – 31%; інформування через соціальні мережі, месенджери (viber, telegram) – 20%; попереднє замовлення книг додому за телефоном або через Інтернет – 18 % тощо.

Якістю наданих послуг в режимі віддаленого доступу задоволені 92 % опитаних. Серед причин незадоволення бібліотечно-інформаційного обслуговування дистанційно, респонденти назвали відсутність технічної можливості для надання послуг онлайн у бібліотеках або у себе вдома.

Більшість опитаних (61%) брали участь у бібліотечних онлайн-ініціативах (марафонах, конкурсах, майстер-класах тощо). Найбільш популярними заходами виявилися: конкурси – 30 %, майстер-класи – 27 %, флешмоби – 23 %.

11% респондентів не вистачало таких послуг, як розсилка інформації на електронну пошту, електронна доставка документів, онлайн-курсів, отримання довідкової інформації за телефоном, відеотрансляції заходів у соціальних мережах тощо.

Результати дослідження показали, що сучасний користувач потребує широкого спектру ондайн-послуг. Бібліотекарі повинні розуміти потреби своїх клієнтів та вести активну роботу з актуалізації сайтів бібліотек, постійно оновлювати інформацію на сторінках в соціальних мережах, створювати спільноти в мобільних застосунках.

Значна частина опитаних працівників бібліотек активно запроваджують дистанційні послуги для користувачів, послуговуючись численними інтернет-ресурсами та платформами. Проте, частина публічних бібліотек, які мають доступ до мережі Інтернет, не реалізовує весь свій ресурсний потенціал для задоволення бібліотечно-інформаційних потреб користувачів [2, с. 11].

Висновки. Пандемія COVID-19 стала своєрідним випробуванням для фахівців усіх сфер діяльності, в т. ч. й для закладів освіти та культури. Обмеження спілкування, різка зміна стилю життя, формату навчання та зайнятості, залученості до громадської діяльності, дискомфорт та багато інших змін засвідчили про вразливість населення, особливо дітей та молоді. Тому заклади культури повинні спрямувати свою роботу на пошук нових можливостей для залучення молодого покоління до соціокультурних активностей. Карантинні умови сприяли оперативному впровадженню відкритого доступу до цифрових ресурсів та онлайн-послуг в українських та зарубіжних бібліотеках. За час карантинних обмежень публічні бібліотеки України сформували та використовували різноманітні форми комунікаційних зв'язків із своїми користувачами, що свідчить про високий адаптивний потенціал бібліотечно-інформаційного обслуговування в умовах віддаленого доступу та обмежених фізичних можливостей. Соціологічні дослідження засвідчили, що українські бібліотекарі в цілому впоралися з своїм завданням, використовуючи всі можливості з розширення діапазону інформаційних та культурних послуг.

Список бібліографічних посилань

1. Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19 / Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/4579-biblioteku-v-umovakh-pandemii-covid-19>
2. *Дистанційне інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів: нові форми та методи*: підсумки за матеріалами обласного анкетування / уклад. А. М. Гуменюк, В. В. Пасічник, Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека. Хмельницький, 2021. 11 с.
3. Навчання на карантині: що показало соціологічне дослідження / підгот. Ольга Чекіс. *Дзеркало тижня*. 2020, 17 трав. URL: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/navchannya-na-karantini-scho-pokazalo-sociologichne-doslidzhennya-347959_.html
4. Назаренко Ю., Сирбу О. Культура в умовах пандемії: аналіз проблем і наслідків / CEDOS. URL: <https://cedos.org.ua/researches/kultura-v-umovah-pandemiyi-analiz-problem-i-naslidkiv/>
5. Наукові комунікації молодих вчених під час карантину: результати опитування / Мін-во освіти і науки України, Рада молодих вчених при МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/rada%/2020/07/komunikatsii-molodikh-vchenikh-pid-chas-karantinu.pdf>
6. Палянок Н. Молодь, допоможіть з'ясувати: карантин – крах усіх планів чи нові можливості? (за результатами всеукраїнського опитування). *Бібліосвіт*. 2021. № 1(77). С. 73–76.

7. Полек Т., Саніна Т., Соболев Ю. *Вплив пандемії COVID-19 на щоденні практики дитинства*. Київ, 2021. 81 с.
8. *Трансформація надання культурних послуг бібліотеками України для дітей в умовах сучасних викликів*: підсумки дослідж.: бюл. соціолог. служби. Вип. 39 / Нац. б-ка України для дітей; уклад. С. Ю. Лідерман. Київ: НБУ для дітей, 2022. 20 с.
9. *Як живе молодь України у час COVID-19: нове дослідження* / Профспілка працівників освіти і науки. URL: <https://pon.org.ua/novyny/8384-yak-zhiv-molod-ukrayini-u-chas-covid-19-nove-doslidzhennya.html>
10. COVID-19 and the Global Library Field. Key Resources for Libraries in responding to the Coronavirus Pandemic. IFLA. URL: <https://www.ifla.org/covid-19-and-the-global-library-field>
11. Cultural and creative industries in the face of Covid-19: an economic impact outlook / UNESCO. Paris, 2021. 62 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377863.locale=en>

References

1. (2020, May 20). Biblioteki v umovakh pandemii COVID-19 [Libraries in the context of the COVID-19 pandemic]. *Ukrainska biblioteczna asotsiatsiia*. Retrieved from <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/4579-biblioteku-v-umovakh-pandemii-covid-19/> [In Ukrainian].
2. Humeniuk, A. M., & Pasichnyk, V. V. (Comps.). (2021). *Dystantsiine informatsiino-biblioteczne obsluhovuvannya korystuvachiv: novi formy ta metody* [Remote information and library service of users: new forms and methods]. Khmelnytskyi, Ukraine: Khmelnytska oblasna universalna naukova biblioteka. [In Ukrainian].
3. Chekis, O. (comp.). (2020, May 17). Navchannya na karantyni: shcho pokazalo sotsiologichne doslidzhennia [Studying in quarantine: what a sociological study showed]. *Dzerkalo tyzhnia*. Retrieved from https://zn.ua/ukr/UKRAINE/navchannya-na-karantini-scho-pokazalo-sociologichne-doslidzhennya-347959_.html [In Ukrainian].
4. Nazarenko, Yu., & Syrbu, O. (2021). *Kultura v umovakh pandemii: analiz problem i naslidkiv* [Culture in pandemic conditions: analysis of problems and consequences]. Retrieved from <https://cedos.org.ua/researches/kultura-v-umovah-pandemiyi-analiz-problem-i-naslidkiv/> [In Ukrainian].
5. (2020, July 24). *Naukovi komunikatsii molodykh vchenykh pid chas karantynu: rezultaty opytuvannia* [Scientific communications of young scientists during quarantine: survey results]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/rada%20molodich%20uchenich%20uchenich/2020/07/komunikatsii-molodikh-vchenikh-pid-chas-karantynu.pdf> [In Ukrainian].
6. Paianok, N. (2021). *Molod, dopomozhit ziasuvaty: karantyn - krakh usikh planiv chy novi mozhlyvosti? (za rezultatamy vseukrainskoho opytuvannia)* [Young people, help to find out: quarantine - the collapse of all plans or new opportunities?]

(based on the results of an all-Ukrainian survey)]. *Bibliosvit*, 1, 73-76. [In Ukrainian].

7. Polek, T., Sanina, T., & Sobol, Yu. (2021). *Vplyv pandemii COVID-19 na shchodenni praktyky dytynstva* [Impact of the COVID-19 pandemic on daily childhood practices]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

8. Liderman, Ye. Yu. (Comp.). (2022). *Transformatsiia nadannia kulturnykh posluh bibliotekamy Ukrainy dlia ditei v umovakh suchasnykh vykykiv: pidsumky doslidzhennia* [Transformation of provision of cultural services by libraries of Ukraine for children in the conditions of modern challenges: research results]. Kyiv, Ukraine: NBU dlia ditei. [In Ukrainian].

9. (2020, December 9). *Iak zhyve molod Ukrainy u chas COVID-19: nove doslidzhennia* [How the youth of Ukraine live in the time of COVID-19: a new study]. Retrieved from <https://pon.org.ua/novyny/8384-yak-zhive-molod-ukrayini-u-chas-covid-19-nove-dosldzhennya.html> [In Ukrainian].

10. (2020, October 13). COVID-19 and the Global Library Field. Key Resources for Libraries in responding to the Coronavirus Pandemic. IFLA. Retrieved from <https://www.ifla.org/covid-19-and-the-global-library-field> [In English].

11. (2021, June). *Cultural and creative industries in the face of Covid-19: an economic impact outlook*. UNESCO. Paris, France. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377863.locale=en> [In English].

Iryna Lisova,

<https://orcid.org/0000-0002-0308-5965>,

Leading librarian,

Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

1, Hrushevsky Str., Kyiv, 01001, Ukraine

e-mail: lisovairyna@ukr.net

TRANSFORMATION OF LIBRARY ACTIVITIES UNDER QUARANTINE CONDITIONS: SOCIOLOGICAL DIMENSION

The purpose of the article is the analysis of sociological studies devoted to the peculiarities of the activities of educational and cultural institutions, in particular libraries, aimed at providing users with the necessary information and resources, introducing new services, and creating new opportunities under quarantine restrictions. **The methodology.** The article has the character of a review of sociological research, in which general scientific and special methods are applied, namely: analysis, generalization, comparison, review-analytical and method of visualization of research results. The specified methodology made it possible to achieve the set goal. **The scientific novelty** of the work is that, based on the analysis of sociological studies, with the help of professional materials and library resources, the transformation of library activities under the influence of the COVID-19 coronavirus pandemic is comprehensively reflected, which disrupted the usual work algorithm and forced to look for new ways of

providing users with access to their resources and services. **Conclusions.** The quarantine restrictions caused by the coronavirus have affected all spheres of activity, including the work of educational and cultural institutions, forcing them to look for ways to implement their functions in new conditions. Public libraries promptly introduced access to their digital resources and used various forms and tools for library and information services with the help of various online services. During the quarantine restrictions, public libraries of Ukraine formed and used various forms of communication links with their users, which testifies to the high adaptive potential of library and information services in conditions of remote access and limited physical capabilities. Sociological studies have shown that Ukrainian librarians have generally coped with their task, using all opportunities to expand the range of information and cultural services.

Keywords: COVID-19 pandemic, coronavirus, sociological research, quarantine restrictions, public libraries, transformation of library activities, library and information service, remote access, online forms of work.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2023 р.